

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

| 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1863. |

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 2.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
ΠΟΙΗΤΩΝ.

Α΄.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΪΝΟΣ (Heinrich Heine.)

(Συνέχεια, ἴδε φυλλ. δ. 1)

III

Ὡς αἱ διάφοροι χῶραι τῆς ὑδρογείου σφαίρας, αἵτινες, διὰ τῶν γεωγραφικῶν αὐτῶν ὁρίων ἐφαπτόμεναι πλείστων ἄλλων τόπων, δανείζονται τι ἀφ' ἐκάστου, οὕτω καὶ ἡ διάνοια τοῦ Ἑρρίκου Εἰνού, καὶ τοι ἀντιπολοῦσα εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τοὺς νόας τῶν πλείστον καὶ διαφοροτρόπως διακριθέντων ἀνδρῶν, φέρει μ' ὅλον τοῦτο ἀπανταχοῦ τὴν σφραγίδα τῆς ἰδίας ἀτομικότητος. Οὐδέποτε ἀνεφάνη ἄλλος τις κατέγων ὡς αὐτὸς περιφανὲς τοιοῦτον ἄθροισμα τόσῳ ἀντιθέτων πλεονεκτημάτων, καὶ οὐδέποτε ἄλλος τις μετέβη μετὰ τοσαύτης ταχύτητος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον· νέος Πρωτεύς μετέβαλλε κατ' ἰδίαν βούλησιν μορφὴν καὶ σχῆμα. «Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ταυτοχρόνως εὐθύμος καὶ σκυ-

θρωπός, πλήρης ἀμφιβολίας καὶ πλήρης πίστεως, συμπαθὴς καὶ σκληρός, αἰσθηματικὸς καὶ εἴρων, κλασσικὸς καὶ ῥωμαντικὸς, Γερμανὸς καὶ Γάλλος, ἀβρὸς καὶ κυνικὸς, ἐνθους καὶ ψυχρός· ἦτο τέλος τὰ πάντα, οὐδέποε ὅμως καὶ ὀχληρός. Ἐν τῷ καθαρῷ τύπῳ τῆς ἐλληνικῆς πλαστικῆς συνήνου ἀκριβῆ τοῦ σημερινοῦ πνεύματος γινώσιν, ἦτο ἀληθῆς Εὐφορίων, τέκνον τοῦ Φαύστου καὶ τῆς καλῆς Ἑλένης.»¹

Ἄν ἠδυνάμεθα νὰ πλάσωμεν διὰ τῆς φαντασίας μέγιστον ἀργυροδίηνη ποταμὸν ἔχοντα τὰς πηγὰς του ἐντὸς Ἑδέμ μαγικῆς, ἐν μέσῳ ῥόδων καὶ ἰων, ὅπου ὁ αἶθρη βαλσαμοῦται ἢ δὲ φύσις σύμπασα ἐρροτάζει, καὶ διαθρέχοντα πλείστας ἀνομίας χώρας, σύροντα δὲ εἰς τὸ ἀφροῖζον ῥεῦμά του πᾶν ὅ,τι ἂν συναντᾷ, καὶ ἀνθρώπους καὶ πράγματα, πᾶν, ἐνὶ λόγῳ, τὸ ἀνηκόν εἰς τὸν κόσμον τῶν ἐρεπιῶν, εἰς τὸν κόσμον τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ, ὅπως μεταβῆ καὶ ἀρδεύσῃ μὲ τὰ διαυγῆ νάματα τοῦ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὀείρων κήπους ἐνθα ὠριμάζουσι τὰ χρυσὰ μῆλα, θὰ ἐλαμβάνομεν ἀμυδράν τινα ἰδίαν περὶ τῆς ἀληθῶς ἀνατολικῆς φαντασίας τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ. Ἀλλ' ὄχι! ἡ σύγκρισις δὲν εἶνε κατὰ

1. Théophile Gauthier: Étude sur H. Heine.

πάντα ἀκριβῆς. Ἐνίοτε, ἢ μᾶλλον πολλάκις, ἢ φαντασία του ἀναπτύσσεται εἰς κολοσσιαίας διαστάσεις, ἀπείρους ὡς ὁ Ὠκεανὸς καὶ παραφέρεται καὶ παραφρονεῖ ὡς ἐκεῖνος· ἄλλοτε βλασφημεῖ, καταραῖται, ἢ χλευάζει οὐρανόν τε καὶ γῆν, καὶ ὁμοιάζει μὲ θάλασσαν, ἥτις ὑπὸ τὰ μέλανα καὶ ἀφρόεντα κύματά της ἐμπαίζει τῶν ναυαγῶν τὰ δάκρυα καὶ τὰς δεήσεις, μετὰ μίαν δὲ στιγμὴν καθίσταται γαλήνιος, ἡδυπαθὴς καὶ ἐρωτικὴ, ὡς ἐν θερινῇ νυχτὶ ἢ ἐπιφάνεια λίμνης.

Τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Ξανθὸς οὗτος τῆς Ἄρκτου υἱὸς δυσχερῶς δύναται νὰ ὀρισθῇ, διότι τίς δύναται νὰ ὀρίσῃ τὸ ἰδιοτρόπον, τίς τὴν ψυχικὴν ἐκείνην διάθεσιν, ἥτις μόνον διὰ τῆς ἀγγλικῆς λέξεως *humour* ἐκφράζεται; Καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ὁ θεὸς τῆς ἰδιοτροπίας, εἶνε ὁ θεὸς τοῦ *humour*· διὸ, ἄς ἀκούσωμεν μᾶλλον τὸν ἴδιον ὀρίζοντα ἑαυτὸν, καὶ συγκρινόμενον πρὸς τὸν περιδῶτον γόητα Μερλίνον· «Ὁμότεχνε, μάγε Μερλίνε, ἀνακράζει ὁ ἡμέτερος ποιητὴς, εἶμαι κατὰ πάντα ὅμοιος μὲ σέ, ὅταν ἐντὸς τοῦ δάσους τῆς Βροκελιάνδης ἐβλεπες ἐγγιζούσας τὰς τελευταίας τοῦ βίου σου στιγμὰς· ὅποσον ὅμως σέ φθονῶ! Σὺ περιέμενες τὸν θάνατον ὑπὸ καλά καὶ εὐκοιμα δένδρα καὶ εἰς τοὺς κόλπους ἀρωματώδους χλόης, ἐνῶ τὰ πτηνὰ ἔψαλλον ἀνωθεν τὸ ἐναρμόνιον ἄσμα των, οὐδὲ περιέμενες τὸν θάνατον ἀδιάσειστος ἐπὶ σεσαθρωμένου κραβάτου καὶ ἐν μέσῳ τῆς τύρβης τῶν Παρισίων.» Ἡ σύγκρισις αὕτη εἶνε ἀκριβῆς, διότι ἀληθῶς οὐδὲν διαφεύγει τὸν νέον τοῦτον Μερλίνον, ὅστις μαντεύει ἅπαντα τὰ αἰνίγματα τῆς ἐπιστήμης, κατέχει πάντας τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, καὶ εἶνε τελειοδιδάκτος γόνος ὡς ὁ γάλλος Μερλίνος· γινώσκει νὰ προκαλῆ τὸ δάκρυ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου, καὶ νὰ τὸ παρεμποδίξῃ αἴφνης, ἐπιχύνων τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη του· ἐκπληκτος τότε διὰ τὴν ἀνεξήγητον ταύτην εὐθυμίαν του γελᾷ εὐθύμως· καὶ ὁ ἀναγνώστης μετ' ἐκείνου. Ἐπικαλεῖται ἅπαντας τοὺς αἰῶνας, καὶ φέρει εἰς ἀντιπαράθεσιν ἅπαντας τοὺς θεοὺς, ὅπως ἐμπαίξῃ τὴν πεπτωκυῖαν εἴτε σκληρομένην μεγαλειότητά των· ἄλλοτε δὲ πλάττει διαλεγόμενα τὰ ζῶα, ὅπως διακωμωδῆσθαι τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ τότε τότε μὲν παρουσιάζει τὸν Ἀττατρόλ, κοινωνιστικὴν ἄρκτον, ἥτις διαβρῆξασα τὰς ἀλύσεις τῆς ὀνειροπολεῖ τὴν παγκόσμιον ἰσότητα, θέλων οὕτω νὰ ἐξεικονίσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸν δεσπότην τοῦτον τῆς κτίσεως, καὶ τότε ἢ εἰκὼν του εἶνε φρικώδης καὶ ἀξία ἐνὸς τετραπόδου Καβέ· τότε

δὲ παρουσιάζει σαυρὰν τινα, τὸν ἱερογλυφικὸν δέρμα φέροντα τοῦτον φιλόσοφον τῆς φύσεως, καὶ συζητεῖ μετὰ τοῦ ἰδιοτρόπου γόητος περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Σχελιγγίου καὶ Ἐγγέλου· ἂν δὲ ὁ μαθητὴς¹ ἀπαρῆται καὶ κεντᾷ διὰ τῆς βελόνης τὰς σάρκας τοῦ πανθειστοῦ διδασκάλου του, ὡς τοῦτο συνήθως γίνεται, ἢ σαῦρα, μὴ θέλουσα νὰ ἠττηθῇ κατὰ τὴν ἐπίδειξιν ταύτην ἀγχινοίας τε καὶ ἀδρότητος, ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦσιν ἐντελῶς τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι. Ἀκολούθως ἢ σκηνὴ μεταλλάσσει, καὶ ὁ κόσμος τῶν ὀνειρῶν γίνεται ἄφαντος, ὅπως φανῇ ὁ κόσμος τῆς πραγματικότητος. Ὁ Μερλίνος τότε μεταβάλλεται εἰς γεωγράφον ἀνελίσσοντα πρὸ τῶν τεταμνημένων ὀφθαλμῶν μας ὀλόκληρον τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν. Ἐκτεταμέναι χῶραι καὶ πόλεις, παντοδαπὰ ἦθη, κωμικαὶ καὶ πολυθέλητροι μορφαὶ, καλλονὴ καὶ ταλαιπωρία, ἐνθουσιασμός καὶ γελοῖον, πορφύρα καὶ ράκος, βλασφημία καὶ εὐλάβεια, σύνεσις καὶ μωρία, κυνισμός καὶ αἴσθημα, πάντα ταῦτα παρουσιάζονται ἐν τῷ συμφορμῶ τούτῳ, ὃν ἐπιγράφει «*Reisebilder.*» Ἄγγελος καὶ δαίμων παύτοχρόνως, γινώσκει νὰ συγκινή, νὰ ἐμπνεῖ τὸν ἐνθουσιασμὸν, νὰ ἐκμεθύῃ τὸν ἀναγνώστην, νὰ τὸν παραφέρῃ καὶ νὰ τὸν ἀφαρπιάξῃ ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐν τῷ κόσμῳ. Συνεχῶς ὅμως, ἐνῶ μεταρσιοῖ αὐτὸν εἰς τὰς αἰθερίους χῶρας, καὶ νομίζει οὗτος ὅτι ἤγγισεν ἤδη τὸν οὐρανὸν, αἴφνης παρουσιάζεται ὁ Μεφιστοφιλὴς καὶ ἀκούεται ὁ μυκτηρισμὸς του· τότε πᾶσα γοητεία ἐξαφανίζεται, ὁ δὲ ἀναγνώστης ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἔνθα ἐνόμιζεν ὅτι κηρύσκετο, καταπίπτει ἐπὶ παγετώδους χῶρας, διότι εἰς φρικώδης καγχασμὸς κατέστρεψε τὸ πᾶν.

Ἀναγινώσκοντες τὰ συγγράμματά του νομίζομεν ὅτι παριστάμεθα ἐν τινι φαντασμαγορικῇ παραστάσει, ἢ μᾶλλον, ἐν ἀκατονομάστῳ θεάματι πάντα ὀρισμὸν διαφεύγοντι· ἴσως ἡδυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτὸ γάμον τοῦ Μώμου μετὰ τῆς Μανίας, ἔνθα ὁ Σατανᾶς σύρει τὸν χορόν· ἐπὶ τοσοῦτον αἰ εἰκόνες εἰσὶ γοητευτικαὶ καὶ παράδοξα τὰ ὑποκείμενα, ἐπὶ τοσοῦτο πλεονάζουσι τὰ σκώματα, οἱ σατυρισμοὶ καὶ τὰ δῆγματα. Ἄν ἢ παροιμιώδης καταστάσα ὁσμὴ τοῦ θεοῦ δὲν εἶνε ἐπαισθητὴ, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Μεφιστοφιλὴς, ὅπως ἐξαπατήσῃ ἐπιτυχέστερον τοὺς θεατὰς του, ἐπρονόησε νὰ πληρώσῃ τὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς αἰθούσης διὰ τῶν ἐκλεκτοτάτων τῆς Ἀραβίας ἀρωμάτων. Καὶ μ' ὁ-

1. Ὁ «Ἔινος ἐπὶ πολὺ ἐχρημάτισε εἰς τῶν θερμότερων μηθητῶν καὶ θηροτῶν τοῦ Ἐγγέλου, ὡς θέλομεν εἰπὴ ἀκολουθῶν.

λα ταῦτα δὲν προδίδει ὀλιγώτερον τὴν διαβολικὴν καταγωγὴν του, κατασχίζων διὰ κεχρυσωμένων ὀνύχων τὸ πορφυροῦν κάλυμμα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ὅπως γυμνώσῃ αὐτὴν καὶ δείξῃ εἰς τοὺς ἡμετέρους ὀφθαλμοὺς τὰς δυσμορφίας τῆς, τὰ ἔλκη καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐμφωλεύοντας ὄφεις.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ ἀνθρωπότης, ἦν καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ποιητῆς, μεταμεληθεὶς ὅτι ἐπλασεν αὐτὴν, διανοήθη νὰ μηδενίσῃ διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ, εὔρε φανατικούς θιασώτας, οἵτινες, ὡς ὁ Ἄγνός (Candide) τοῦ Βολταίρου, θεωροῦσι τὰ πάντα κάλλιστα κείμενα ἐν τῷ ἀρίστῳ δυνατῷ κόσμῳ, τί παράδοξον ἂν καὶ ἡ μούσα τοῦ Βύρωνος καὶ Ἔϊνου λαμβάνει ἀντίθετον θέσιν, καὶ θεωρεῖ τὰ πάντα μεταπίπτοντα ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον ἐν τῷ χειρίστῳ δυνατῷ κόσμῳ; Βεβαίως, εὐρισκόμενοι ἐντὸς καταχρύσου καὶ μύσων πεπληρωμένης αἰθούσης, καθήμενοι ἐπὶ μαλακῶν ἀνακλιντρῶν, πατοῦντες ἀπαλοὺς τάπητας, καὶ ἔχοντες κύκλω ἐστῶσας καλὰς καὶ πνευματώδεις νεάνιδας, ὧ, ὁ κόσμος τότε εἶναι ἐξαισιος καὶ πλήρης γοήτρων, πρὸ πάντων δὲ, ἂν καὶ ἐρωτικὴ τις ἀκτίς διαφωτίζει τὸν πίνακα. Ἄλλ' ἐντὸς νοσοκομείου, ἀναμέσον τῆς φθίσεως καὶ τοῦ θανάτου, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου ἢ ὑπὸ τὴν μάστιγα τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, πρῶγοντες τὸν πικρὸν τῆς ἐξορίας ἄρτον ἢ καλυπτόμενοι ὑπὸ αἰσχροῦ δουλοφροσύνης, διατελεῦντες ἐν φυλακῇ ρακέन्दυτοι καὶ ἀλυσιδετοί, καὶ παρὰ τὸ ἰκρίωμα ἀναμέσον τοῦ δημίου καὶ τοῦ ἱερέως, ὧ, ἅς τὸ ὁμολογήσωμεν, ὁ κόσμος εἶνε τότε οἰκτρὸς, ἀξιοδάκρυτος, δυσμορφος καὶ ἐγκληματίας. Ἄλλὰ, τίνος ἔνεκα, ἤθελεν ἴσως εἶπη τις, ἡ μούσα σου τρέχει νὰ λάβῃ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς ἀπὸ τῆς σεσαθρωμένης τοῦ νοσοκομείου κλίνης, ἢ ἀπὸ τοῦ πενιχοῦ τοῦ ἐξορίτου θωματίου καὶ τῆς εἰρκτῆς τοῦ κακούργου, καὶ νὰ ψάλλῃ οὕτω τὸν ὕμνον τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ κακοῦ; Ἄλλ' ἐπίσης δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐρωτήσωμεν, ἐν τίνι δικαίωματι ἡ γραφίς σου λαμβάνει τὰ ὑποδείγματα τῆς ἀπὸ τῆς οἰκίας τῶν ὀλβίων; διότι, ἂν ἡ ἀνθρωπότης δὲν ὑπάρχει εὐτυχῶς ὀλόκληρος ἐντὸς τῶν νοσοκομείων, ἢ ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ τοῖς δεσμωτηρίοις, βεβαίως ὅμως δὲν εὐρίσκεται σύμπασα καὶ ἐντὸς τῶν θαλάμων τῶν δουκισσῶν καὶ ἡγεμονίδων.

Ἡ ἀλήθεια εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ ἐν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος. Ἄλλὰ πρὸς τί ἰσώμασα τὴν ἀλήθειαν; ἄλλοτε ἡ ἀλήθεια ἐξήρχετο ὅλως γυμνῆ, σήμερον ὅμως ἐνέδυσαν αὐτὴν ἐπιθέτον τι, καὶ οὕτω ἐδη-

μιούργησαν τὴν ἀληθῆ ἀλήθειαν· τί ἄρα μέλλει νὰ συμβῆ μετὰ ἕνα αἰῶνα! Ἄλλ' οἴμοι! πάντα τὰ ἄκρα, ἐφάπτονται, τὸ δὲ ἐπὲρ καὶ τὸ κατὰ ἀμφοτέρᾳ εἰσὶ τοῦ κόσμου τούτου ἐπινοήματα. Ὅτι φαίνεται θεῖον εἰς τοὺς μὲν, δὲν φαίνεται γελοῖον εἰς τοὺς ἄλλους; Τὸ φαινόμενον δυσειδὲς εἰς τὸν λευκὸν, δὲν θέλγει τὸν Αἰθίοπα; Ὅτι κατὰ τινα ἐποχὴν ἐθεωρεῖτο ἠθικὸν, δὲν ἐθεωρήθη ἀνῆθικον ἐν ἑτέρᾳ, καὶ ὅ,τι χθὲς ἐνομίζετο ἀληθὲς μὴ δὲν ἐδυσφημήθη σήμερον ὡς ψευδές; Ποῦ ἔγκειται ἄρα τὸ καλὸν, ποῦ τὸ ἀγαθόν, ποῦ τὸ ἀληθές; Ἀναμφιβόλως εἰς τὴν καλὴν θέλησιν τῶν ἠθικολόγων καὶ φιλοσόφων, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ συνδιαλλάξωσιν ἀπάσας τὰς ἀντιφάσεις αὐτάς, νὰ ἐξηγήσωσιν ἅπαντας τοὺς παραλογισμοὺς, νὰ δώσωσι τὸν λόγον ὄλων τούτων τῶν σκαιότητων, ὄλων τῶν γελοίων, καὶ ἀξιοῦσιν ὅτι καθυποβάλλουσι τὴν ἀνθρωπότητα εἰς νόμους, διότι περικλείουσιν αὐτὴν ἐν χώρῳ ἀτοπωτάτου συστήματος. Ἀπέναντι τοσούτων ἀγόνων ἀγόνων, Σισυφείων τῆ ἀληθείᾳ, τὸ κατ' ἐμὲ προτιμῶ τὴν ἐν τῷ Μαμφρέδῳ ὑψηλὴν τοῦ Βύρωνος ὀργὴν, ἢ τὴν σατατικῶς ἐπισκώπτουσαν μούσαν τοῦ Ἔϊνου ἐν τῇ Ἀτταλ-Γρόλ! Ἀμφοτέροι, ὅ,τε ποιητῆς καὶ ὁ φιλόσοφος, εἶναι ἐπίσης ἀνίσχυροι εἰς τὸ νὰ μεταβάλωσι κατὰ τι τὴν καθεστηκυίαν τάξιν ὁ μὲν διὰ τῶν συλλογισμῶν του, ὁ δὲ διὰ τῆς ἀγανακτήσεως εἴτε τῶν χλευασμῶν του. Ἄλλ' ἀδυναμίαν ἀντὶ ἀδυναμίας, μυριάκις κάλλιον ἢ ἐπροετίμων τὴν ἐπαναστατικὴν κραυγὴν τοῦ ἀποστάτου ἐκείνου πνεύματος, « οὐ ἡ ψυχὴ οὐδόλως συνεβάδισε μετὰ τῶν ψυχῶν τῶν λοιπῶν θνητῶν, οὐδόλως ἐνέβλεψεν ἐπὶ τὴν γῆν με ὄμμα ἀνθρώπου,¹ » τοῦ Μαμφρέδου ὅστις « φιλεῖ ν' ἀναπνῆ τὸν δύσπνευστον ἀέρα κατεψυγμένων ἀκρωρειῶν, ἐφ' ὧν οὐδὲ τὰ πτηνὰ τολμῶσι νὰ οἰκοδομήσωσι »² καὶ διατρίβει ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, καὶ ἐν αὐτῇ ζῆ αἰωνίως.³ » Ὡς Τιτὰν δὲ τις παλαίει κατὰ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ἄδου, καταράται ἢ βλασφημεῖ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ του, ἀλλ' οὐδέποτε ἀποκάμνει παλαίων.

Ἀδυναμίαν ἀντὶ ἀδυναμίας, προτιμῶ ἔτι μυριάκις τὸ χλευασικὸν τοῦ Ἔϊνου, εἰ καὶ γινώσκω ὅτι δηλητηριάζει τὸν κύλικα ἐντὸς τοῦ ὁποίου πίνει ὁ τὰ λοιπὰ πνέων ἐσχατόγηρος αἰὼν, ἀλλὰ τὸ δηλητήριον τοῦτο ὅπόσον εἶναι ἡδὺ, καὶ ὁποῖον μεθυστικὸν

1. Byron, Manfred.

2. Byron, Manfred.

3. Byron, Manfred.

ἀποπνέει ἄρωμα! Ὁ τερπνός οὗτος δηλητηριαστής σοὶ προσφέρει νὰ πῆς εἰς τὴν καταστροφὴν πασῶν τῶν πεπαλαιωμένων ἰδεῶν, τῶν προλήψεων, τῶν σρεβλῶν δοξασιῶν, εἰς τὸν θάνατον τέλος τοῦ ἐσχατογῆρου κόσμου μετὰ παίζοντος μειδιάματος καὶ παιδικῆς ἀληθῶς χάριτος. Ὁ θάνατος σὲ καταλαμβάνει τότε γελῶντα, καὶ ἀποθνήσκεις ἐν μέσῳ ἀρωμάτων, ρόδα καὶ ἄνθη ἐστεμμένους. Ἀλλὰ δύναται ἄρα γε νὰ ὀνομασθῇ ἀληθῶς καταστροφή ἢ πρὸς ῥῆγμα προσβολὴ ἀπρηχαιομένων συστημάτων, ὁ χλευασμὸς ἀχρήστων θεωριῶν, ἢ ὁ μυκτηρισμὸς δοξασιῶν καὶ δικαιωμάτων ἀποκαθιστώντων τὸν ἄνθρωπον ζωῶδη καὶ δούλον; Ὁχι, μυριάκις ὄχι!

Ἡ ἐξέγερσις αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶνε, εἰμὴ ἡ προοδοποιήσις νέου δικαίου, νέας ἐπιστήμης, ἢ παρασκευὴ τοῦ μέλλοντος, ἢ παρασκευὴ τῆς προόδου.

IV

Ἄλλ' αἱ λιαν ῥωμαντικαὶ καὶ εὐαίσθητοι καρδιαί, αἱ τρεφόμεναι μὲ τὸ φέγγος τῆς σελήνης καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ δύνοντος ἡλίου, αἱ ἀρεσκόμεναι εἰς τὰ εἰδύλλια καὶ ἐξιστάμεναι εἰς τὴν θέαν λακκιδίου μεστοῦ ὕδατος ἢ αἰουδῆποτε λειμῶνος, ὡς νὰ ἔβλεπον τὸν Νιαγάραν ἢ τὰ Θεσσαλικά Τέμπη, αἱ εἰς ἐκάστην στιγμήν ἀποπέμπουσαι ἅπαντα τὰ ἐπιφωνητικὰ καὶ θαυμαστικὰ τῆς γραμματικῆς, αἱ κραυγάζουσαι ἀδιακόπως ὦ, φύσις!... ὦ, θάλασσα!... ὦ, χλοερά δάση!... αἱ καρδιαί αὗται, λέγομεν, αἱ ἐπαγγελλόμεναι τὸν εὐαίσθητον ἄς μὴ σπεύσωσι πολὺ νὰ φέρωσι τὰς ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ κρίσεις των καὶ ἄς μὴ ῥίψωσι τὸ ἀνάθεμα ἐπ' αὐτὸν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ πλησμονὴ τοῦ πνεύματός του δὲν ἄφησε χωρὸν ἰκανὸν εἰς τὴν καρδίαν του· τοῦτο θὰ ἦτο μέγα σφάλμα. Μέχρι τοῦδε εἶδαμεν, ἢ ἐσχεδιάσαμεν μᾶλλον, τὴν μίαν τοῦ νέου Πρωτέως ὄψιν· καὶ ὁμῶς ἡ λύρα τοῦ Ἔϊνου ἔχει πολλὰς τὰς χορδὰς, ἡμεῖς δ' εἴπομεν ἤδη ὅτι εἶναι ὁ ἀνὴρ τῶν ἀντιθέσεων. Διὰ τοῦτο ὀνομάσθη Ἀριστοφάνης τῶν Γερμανῶν, παρεβλήθη πρὸς τὸν Ῥαβελαί, τὸν Κερβάντην, τὸν Βολταῖρον, τὸν Σουίφτ καὶ τὸν Βύρωνα ἕνεκα τοῦ χλευαστικοῦ καὶ δηκτικοῦ ὕφους του, συνάμα δὲ ἐθεωρήθη καὶ ὡς ὁ μέγιστος τῆς Γερμανίας λυρικός. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὄν, κατὰ πρῶτον, βλέπομεν ψυχρὸν χλευαστὴν ξηροῦς ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παγερὰν τὴν καρδίαν, τὰ πάντα δὲ περιπαίζοντα καὶ οὐδὲν σεβαζόμενον, θέλομεν ἰδῆ μετὰ ταῦτα ἀσπαίροντα ὑπὸ ἔρωτος, καὶ ψάλλοντα τὴν ἐρωμένην του, οὐχὶ κατὰ τὸν τοῦ Πετράρχου ῥυθμὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς θείας λύρας τοῦ ἱεροῦ ποιητοῦ,

τοῦ γράφαντος τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων, διὰ στροφῶν χωνευθειῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς θείας εὐσπλαγγίας, ἐντὸς οὐρανοῦ χωνευτηρίου. «Ἐν τῇ Ἀρκτικῇ θαλάσῃ ὁ ἡμέτερος Ἀριστοφάνης θέλει γράψῃ θαλασσογραφίας ἀνωτέρας ἐκείνων τοῦ Βανδεδύλδη καὶ Ἰωσήφ Βερνέτου, αἱ στροφαὶ του θέλουσιν ἔχει τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὠκεανοῦ, καὶ ὁ ῥυθμὸς τῶν στίχων του θέλει ταλαντεύεσθαι ὡς τὰ κύματα του. Ἐπίσης θαυμασιῶς θέλει ἐξεικονίσει τὰς καταπτώσεις τῶν νεφελῶν, τοὺς ἔλικας τοῦ δι' ἀργυροχρῶν παρυφῶν ποικίλλοντος τὴν ἀκτὴν κύματος, ἀπάσας, ἐνὶ λόγῳ, τὰς ὄψεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἐν τε τῇ γαλήνῃ καὶ τῇ καταιγίδι· μόνος ὁ Σχέλλεϋ καὶ ὁ Βύρων κατεῖχον εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸ αἰσθημα καὶ τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν ἔρωτα.»¹

Ὁ κατ' ἐξοχὴν κλασικὸς ποιητής, ὁ ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ἀναφέρων χωρία τοῦ Ὀμήρου καὶ δίδων εἰς τὸ λεκτικόν του ἁρμονίαν καὶ κατασκευὴν ὅλως ἀπτικὴν, ὁ ἐθνικὸς οὗτος, ὁ γεννηθεὶς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου καὶ πολεμῶν θανασίμως τὸν γερμανικὸν ῥωμαντισμὸν, ὁ ἐν ὀνόματι τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς ἀναδειξας γελοῖον τὸν ἰπποτισμὸν καὶ τὴν καθολικὴν τέχνην τοῦ Οὐλάνδου, Τίκου καὶ Σχλεγγέλου, θέλει κατανοήσει καὶ περιγράψῃ τὸν μεσαίωνα ἐπιτυχέστερον πάντων τούτων, καὶ συνάμα θέλει ὁμολογήσει ὅτι αἰετοτε διετέλεσε ῥωμαντικὸς ποιητής. Ὁ διασυρίζας τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς θέλει ὁσονοῦπω αἰσθανθῆ ἅγιον οἶκτον καὶ θερμοτάτην συμπάθειαν πρὸς τὰς ἐγκαταλελειμένας καὶ δυστυχεῖς αὐτὰς θεότητας, τὰς νεκρὰς καὶ περιπλανωμένας ταύτας σκιάς, καὶ θέλει ἀναλάβει ὑπερᾶυτῶν τὸν κατὰ τῶν νέων θεῶν πόλεμον, καθότι, καὶ χλευάζον ἔτι τὸ παράδοξον τοῦτο πνεῦμα, αἰετοτε λαμβάνει τὸ μέρος τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ ἠττημένου. «Ἀληθῶς ἄλλοτε, σεις ὦ γηραιοὶ θεοί, θέλει ἐκφωνήσει, κατετάττεσθε πάντοτε μετὰ τῶν νικῶντων εἰς τὰς μεταξὺ ἀνθρώπων μάχας, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι γενναϊότερος ὑμῶν, διὰ ἐγὼ κατατάττω ἑμαυτὸν μετὰ τῶν ἠττημένων θεῶν.» Ὁ ἐράσμιος οὗτος σκεπτικὸς, ἐβραῖος ὢν τὸ γένος, θέλει παραδεχθῆ τὴν προτεσταντικὴν θρησκείαν, ὅπως ἀφαιρέσῃ, κατὰ τὴν ἰδίαν του ἔκφρασιν, τῷ Ρουσχίλδ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ φέρηται πρὸς αὐτὸν *familiairement*, μολοντί καὶ ἀρχήτερον ἔτι δὲν ἠγάπησε πολὺ τὸν Μωϋσέα — «πιθανῶς, ὡς λέγει, ἕνεκα τοῦ ἐν ἐμοὶ ἐπικρατοῦντος ἑλληνισμοῦ, καὶ

1. Gerard de Nerval in τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων· φυλ. 15 ἰουλίου 1848.

διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ συγχωρήσω τῷ ἑβραίῳ νομοθέτῃ τὴν ἀπέχθειαν ἣν εἶχε κατὰ τῶν εἰκόνων, κατὰ πάσης πλαστικῆς παραστάσεως, τέλος κατὰ τῆς τέχνης.» —, καὶ θέλει ποτὲ ἀνακράξει: «Ὡ πόσον ταπεινὸν φαίνεται τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἴσταται ἐπὶ τῆς κορυφῆς του! Τὸ ὄρος τοῦτο εἶναι τὸ βάθρον ἐφ' οὗ ἴστανται οἱ πόδες τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀφικνεῖται μέχρις οὐρανῶν καὶ ἐκεῖ λαλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ.» Ὁ αἰσθηματικὸς καὶ γραφικὸς οὗτος Βολταίρος, ὡς ὠνομάσθη, ὅστις ἐτόλμησέ ποτε νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κηρύξῃ αὐτὸν *ροσηματικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους περίοδον*, ὁ εἰς τὴν θρηγώδη θρησκείαν τῶν ψυχασαββάτων, τὴν μαρτύρουσαν τὰ ἄνθη καὶ πληροῦσαν τὸν κόσμον φασμάτων, ἀντιτάξας θρησκείαν ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἔαρος, ἴδιον αὐτοῦ ἐπινόημα, μετενόησεν ἐντίμως ἐπὶ τέλους, καὶ, στρέψας πρὸς οὐρανοὺς τὸ βλέμμα, ὕμνησε τὸν Χριστὸν καὶ ἐπρόφερε τὰς ὠραίας αὐτὰς λέξεις, τὸν πικρὸν τοῦτον κατὰ τοῦ πανθεισμοῦ τοῦ Ἐγγέλου καὶ τοῦ ἀθεισμοῦ τοῦ Φαουερβάχου ὑπαινιγμόν. «Ἄληθῶς ἡ θέσις μεμονωμένου ἀσθενούς, μὴ ἔχοντος τινα ἵνα ἐνοχλήσῃ αὐτὸν διὰ τῶν εὐκτηρίων παραπόνων του, εἶναι φρικώδης! ἀνακράζει ὁ πρὸ ἐξαιτίας ἐν τῇ κλίνῃ τῆς οὐδύνης κηλωμένος ποιητής. Σκληροὶ ἄρα καὶ μωροὶ εἶναι οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι φιλόσοφοι, οἱ ψυχροὶ καὶ εὐρωστοὶ διαλεκτικοί, οἵτινες ἐνασχολοῦνται ὅπως ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοῦ πάσχοντος τὴν θεϊαν παρηγορίαν, τὸ μόνον ἐναπομένον αὐτῷ ἀνώδυνον. Ἐρρέθη ὅτι ἀθνεῖ ἡ ἀνθρωπότης, καὶ ὅτι ὁ κόσμος εἶνε τὸ νοσοκομεῖόν της. Ἀλλὰ μεγαλητέραν θέλει ἐμποιήσῃ φρικὴν τὸ ῥηθησόμενον, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι *Hôtel Dieu*¹ ἄνευ Θεοῦ.» Ὁ χλευαστῆς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ παντὸς ἀνθρωπίνου, σκιρτᾷ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, καὶ κεραυνοβολεῖ τοὺς τυράννους καθ' ἣν ἐποχὴν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τις τόλμην διὰ νὰ ὀμιλήσῃ ἐκφράζει δὲ ἀναφανδὸν τὴν θερμὴν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας συμπάθειάν του, ὅποταν ὀλόκληρος ἡ Γερμανία ἐκήρυττε ζαυροφορίαν κατ' αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν θεῶν ἀναγώγου Κροάτου, καταπατοῦντος διὰ τοῦ βυρδαλικοῦ του ποδὸς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἰταλίας ἔδαφος, αἰσθάνεται ἱερὰν καὶ θεϊαν ἀγανάκτησιν ὁ Γερμανὸς οὗτος. Τέλος, ὁ ὑπὸ τῆς ἀμαθίας καὶ τῆς μωρίας κατηγορηθεὶς ὡς ἔχων σκληρὰν τὴν καρδίαν, ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐφ' ἧς μολαταῦτα

δὲν παύει ῥίπτων τοὺς χλευασμούς του, διότι ὑπ' αὐτοὺς κρύπτεται ἐν ἀφρονίᾳ ἢ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη. «Οὐδέποτε, λέγει, ἐθεώρησα ἄλλως τὴν ποίησιν, εἰμὴ ὡς τι ἱερὸν ἄθυρμα, ὡς τι μέσον ἀφιερωμένον εἰς σκοποὺς οὐρανόους. Ἐπαινοῦνται εἴτε ψέγονται οἱ στίχοι μου, δὲν ἐνδιαφέρομαι τὸ παράπαν· ἀπαιτῶ μόνον νὰ τεθῆ ξίφος ἐπὶ τοῦ τάφου μου, ναί, ξίφος ἀπαιτῶ, διότι ἀείποτε διετελέσα καλὸς στρατιώτης ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀγῶνι.»

Τῇ ἀληθείᾳ, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε παράφρων, ἐτοιμάζεσαι ἴσως νὰ ἐκφανήσῃς, ὦ ἀναγνώστα. Ναί, παράφρων ἂν θέλῃς, ἀλλ', ἐν πάσῃ περιπτώσει, παράφρων σπανιωτάτου εἶδους θεοῦ παράφρων! Ἄλλ' ὄχι, εἶνε συγγραφεὺς ἰδιόρρυθμος (*humoriste*)¹ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μυστήριον τῶν συνεχῶν χλευασμῶν του, οὓς καὶ ψυχρῶραγῶν ἔτι ῥίπτει ἐφ' ἑαυτοῦ· εἶνε ὁ ἀρχηγέτης τῆς νέας Γερμανίας, ὅστις συγκεφαλαιοῖ ἀκριβῶς ἐν ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα, τοὺς πόθους, τὸ σύστημα, τὰς τάσεις, τὸν βίον καὶ τὴν κίνησιν ὅλης ἐποχῆς· οὗτος εἶνε ὁ λόγος πασῶν τῶν ἀντιφάσεων καὶ ἀντιθέσεων, πασῶν τῶν ἰδιοτροπιῶν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἀτομικότητος, ἧτις διαφεύγει οἰανδῆποτε ἀνάλυσιν.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΔΣΩΠΙΟΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

ΑΙ ΔΥΩ ΕΡΩΜΕΝΑΙ.

(Συνέχεια ἰδὲ φύλ. 1).

Ἄμα ὁ Βαλεντίνος εὐρέθη ἐλεύθερος, ἤρχισαν πάλιν νὰ τὸν κυκλοῦσι παντοειδεῖς πειρασμοί. Ὅταν τίς εἶναι πλούσιος εἰς πόθους καὶ νεότητα καὶ

1. Ὁ Κ. Σαιν Πενὲ Τελλανδιέρου, διακεκρυμμένος συγγραφεὺς, κάλλιστα γινώσκων τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν, οὕτως πως ὀρίζει τὴν λέξιν *humour*, ἐν τινι περὶ 'Εἰνὸς ἀξιολόγου μελέτῃ. «Τὸ *humour*, λέγει, εἶναι εἶδος τι φιλολογικῆς μυστικισμοῦ ἴδιον εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἄρκτου, ἰδιότροπὸς τις μορφή τῆς διανοίας, ὑποκρύπτουσα ἐν τῇ χαρᾷ τὴν λύπην καὶ τὴν ἀβρότητα ἐν τῇ χλευῇ, εἰρωνία ἐπιχάριτος καὶ βαθεῖα, ἀνυψομένη ἐνίοτε μέχρι τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τῆς ἰδέας, καὶ ἐκεῖθεν περιλαμβάνουσα ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ μετὰ κομψότητος ἐπιγελῶσα οὐρανόν τε καὶ γῆν, τὸν τε πραγματικὸν καὶ ἰδανικὸν κόσμον. Οἱ εὐνοούμενοι τῆς μούσης ταύτης μεταφέρονται ὑπ' αὐτῆς εἰς χώρας ὅπου οὐδεμία ταραχὴ εἰσχωρεῖ, καὶ ὅπου ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα τοῦ κόσμου τούτου μετασχηματίζονται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῆς τολημρᾶς εὐθυμίας τοῦ ὄνειρευομένου.

(Revue des Deux Mondes, 1 ἀπριλίου 1852.)

1. Μέγα τῶν Παρισίων νοσοκομεῖον.

ΕΠΡΙΚΟΣ ΕΪΝΟΣ.